

DISPUTATIO
ANALYTICO-
THEOLOGICA,

Super Cap. IV. EPIST. AD GALATAS,

Qvam

Deo Ter Optimo Maximo feliciter adspirante,

Et

Plur. Vener, Facultate Theolog. consentiente,

PRÆSIDE

Dn. MICHAELE COBABO,

S. S. Theolog. Doctore, ejusdemqve Pro-
fessore Publico, nec non Academiæ & Facult.
Theol. Seniore,

Dn. Patrono, Præceptore ac Hospite æta-
tem colendo, & observando,

Publicæ Eruditorum Ventilationi
submittit

CHRISTIANUS CALIXTUS,
REV. LIVONUS.

IN AUDITORIO MAJORI

E. M. f.

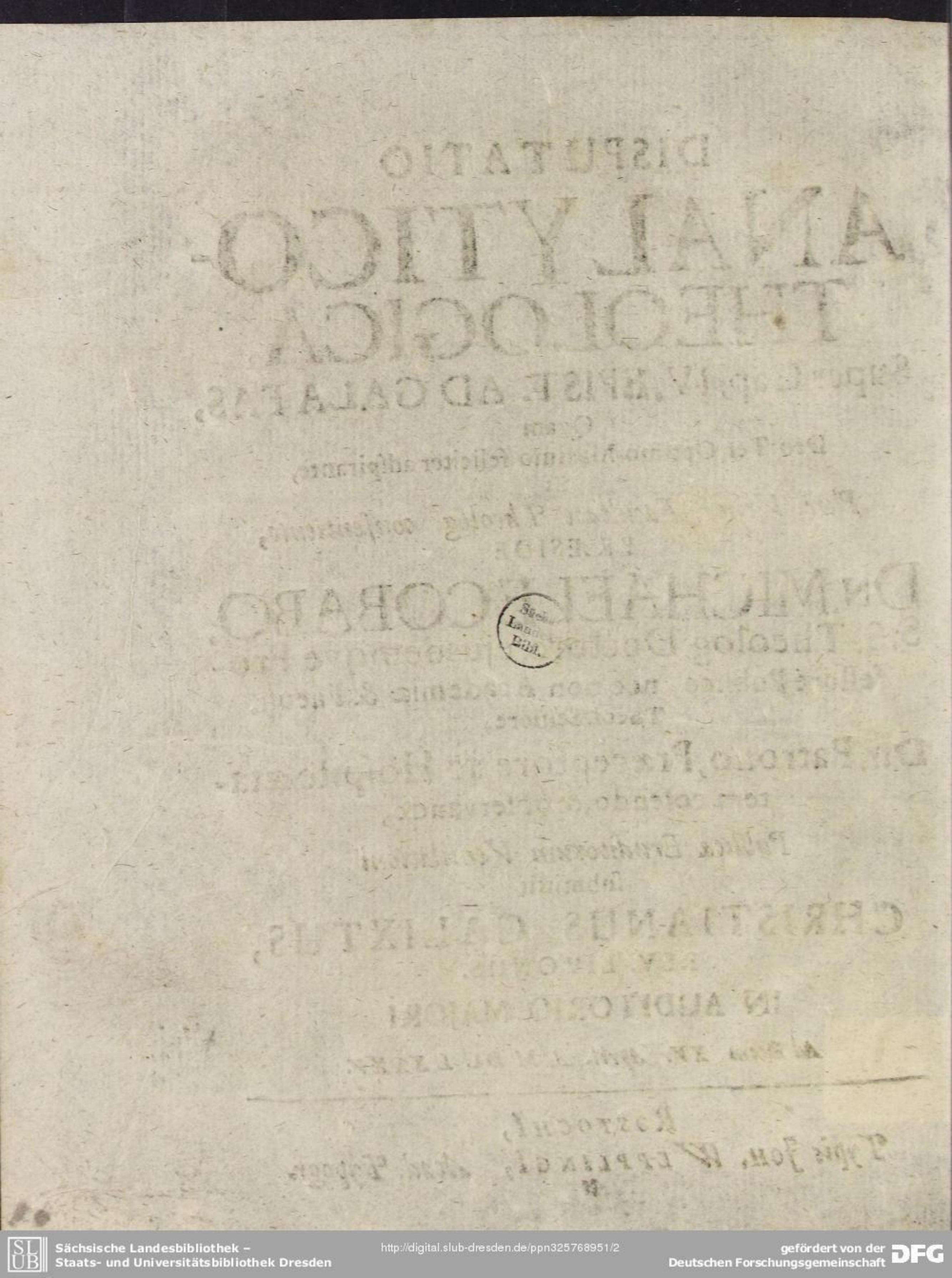
I. diss. A

Ad Diem XV. April. A. M DC LXXXV.

3, 9

ROSTOCHI,
Typis Jon. WEPPLINGI, Acad. Typogr.

SLUB
Sächsische Landesbibliothek –
Staats- und Universitätsbibliothek Dresden

PRæcellens *Juvenis*, cui doctam modestia laudum
Succeturarum digna trofæa feret,
Dum solers studium *VENERANDO PRÆ-*

SIDE tutus

Urges orchestræ proposuisse patrum:
Argumentatibi sacra feligis, inque Sione
Miraris pellens nubila prisca iubar,
Quipate at typicus posito velamine Moses,
Umbraqve corporeâ luce repulsa cluat.
Succedat, quodcunque paras, laudabile primum
Exhilaraturæ sedulitatis opus!

Et tuus in lucem penetrans è nube decorans
Clara, CALIXTE, tibi nomina signet honos.

Præclarè docto Dn. CALIXTO, Auditori solertissi-
mo, amico jucundissimo propensum testaturus
affectum cum prolixiori voto percinnaturæ feli-
citatis celer. scrib.

E NOCHUS SVANTENIUS, P. P.

PLaudimus optatis, Convictor candide, cœptis;
Dum verè Victor, sponte tueris eos,
Qvos dubiō fallax sensu clam rodit Hyæna,
Et lacerat, MONTES, sed sine mente, DUOS.

Excell. Dni Præsidis,
Venerandi hujus Academiae Senioris

CONVICTORES.

Dum

Dum Ver purpureum mundo nova gaudia portat
Et Sol flammivomis illustrat cursibus orbem,
Dum sylpis redeunt frondes & gramina campis,
Nantaque cæruleum transmittit classibus aquor.
Non pateris molli mentem torpere veterno,
PAULINOS lustras hortos & amœna vireta.
Blandidulos ecquid flores carpsisse juvabit?
Te juvat iste labor nunc, & tibi proderit olim.
De meliore nota monstrabis mentis acumen
Ostendens quantum MAGNO sub PRÆSIDE possis,
Ergo macte animo & raris conatibus ipse!
Id precor ut studiis DEUS annuat æthere ab alto
Perge velut pergis, sic vinces: OMNIA VINCIT
ASSIDUUS LABOR; & verè Te ferta manebunt.

Clare. Docto Dn. Respondenti properante
crenâ applaudit

M. JOACH. LINDEMANN.

PENTASTICHUS CANCRINUS OBLIQVUS.

Bulpita	conscendens	doctrinam	PRÆSIDE	tradis,
Conscendens	ambis	laudes,	virtutis	Amator,
Doctrinam	laudes	digni	comitantur	honoris,
PRÆSIDE	virtutis	comitantur	præmia	MAGNO,
Tradis	amator	honoris,	magno	nobilitandus;

Pancula bac clare docto DNO. Respondenti Conterraneo suo
Candido, Amico lectissimo eminatur

DANIEL ALBRECHT, Riga-Livonus;

30(5)

I. N. f.

ANALYSIS. CAP. IV. EPIST. AD GALAT.

AP. IV. Apostolus continuat suam dissertationem de abrogatione legis ceremonialis, c. III, v. 24, 25, inchoatā, & respondet ad objectiones Judaizantium, & Galatarum, easq; solidè refutat, atq; similitudine desumptā à Pupillo, & Tutoribus, per Expositionem discrimen inter Judæos, & Christianos ulterius demonstrat, & pleniū de abrogatione legis ceremonialis differit.

OBJECT. I. Judaizantium.

Nos volumus esse sub lege Ceremoniali,

E. *Nos non sumus liberati à lege ceremoniali*

'Anteced. prob. implicitē. qvia nos, ajunt opposentes, non tantum ex Evangelio, sed etiam ex lege morali, & Ceremoniali volumus justificari, & salvari, & dicimus, qvòd Christus sine circumcisione Credentibus nihil profit.

Conseq. probatur: Nam qvis vellet esse sub lege ceremoniali, si ab illâ liberati essemus? Legum enim Ceremonialium observatio est valde operosa, & sumptuosa.

Resp. Apostolus (1) ad Antec. Concedendo, Nam. v. 21. Judazantesita alloquitur: *Dicite mihi, qui vultis esse sub lege.*

(2) Ad Conseq. Neg: Nam non dico, ait Apost: Implicitē: E. *Nos non sumus liberati à lege Ceremoniali;* Verūm dico:

A

Quam

*Quādīus H̄eres infans est, non differt à serbo, quāvis fit
Dominus omnium: Sed sub Tutoribus est, usque ad tempus, quod
Pater præfinivit; Ita & Nos, cum essemus infantes, sub elemen-
tis mundi eramus in servitutem redacti, quod proponit v. i. 2.3.
Ubi Apost: Argumentum suum c. III, 24, 25. propositum,
per Expoltionem Rheticam amplificat, & illustrat gemi-
nā ὥμοιώσις.*

Prima ὥμοιώσις est.

*Quemadmodum H̄eres minorennis, vel parvulus subje-
ctus est suis Tutoribus, ante tempus à Patre præfinitum, &
ad eorum præscriptum vivit; ita quoque nos Judæi, ante
Christi Adventum, subjecti fuimus legi, tanquam Tutori, &
sub eâ fuimus conclusi, neque libertatem à legalibus Cere-
moniis usurpare potuimus, sed fuimus sub Elementis mun-
di, in servitutem redacti, vel sub legalibus Ceremoniis, &
sacrificiis, quasi captivati, & conclusi.*

Secunda ὥμοιώσις est:

*Quemadmodum post terminum per Patrem præfinitum,
h̄eres non amplius est subjectus suis Tutoribus, neque ad eo-
rum præscriptum vivit: Ita quoque nos Judæi, post adven-
tum Christi, vel illius manifestationem in cruce factam, fu-
mus adultis similes, & non sub lege Ceremoniali, tanquam
Tutore & Pædagogo, sed per Christum in libertatem asserti,
immunes sumus à Pædagogo, & Tutore.*

Per I. ὥμοιώσιν Apost. seq. m. argumentatur:

*Ante Christi adventum, similes eramus parvulis, qui sunt
sub tutoribus, usq; ad tempus, quod ipsorum Pater præfinivit.*

*E. ante Adventum Christi, sub lege tenebamur conclusi in eam
fidem, qua revelanda erat.*

*Antec. proponit c. IV. i, 2, 3. λέγω δὲ, εἰ οὐ χείρος ὁ κληρό-
μος νήπιος ἐστιν, εἰδέναι φέρει δύλες, κύριοι πάτερες ὦν. Αλ-
λα ταῦτα παρεῖσας δέσποιντες, καὶ οὐκονόμεις ἀχει τῆς περιθεσμίας δέ μη-
τέσθεντες*

τοὺς

τέος. Οὐτω καὶ Ήμεῖς, ὅτι τίποι, τὸ τὰ συχνὰ Σκόσμος ἔμπορος.
δεδηλωμένοι. Ubi Apost: non simpliciter negat differentiam
inter filium hæredem, & servum, sed secundūm quid. Nam
hæres parvulus nihil differt à servo ratione χρήστως, vel usur-
pationis bonorum paternorum, vel juris sui, cum illo non-
dum utatur; subjectus enim est Tutoribus, tanquam Domi-
nus, & servo similis, vivitq; ad eorum præscriptum, q;ibus
& administratio facultatum omnium est commissa. Differt
autem à servo ratione spei futuræ χρήστως, vel usurpationis,
& κτήσεως, vel Possessionis Facultatum Parentum suorum, vel
juris sui. Quamobrem Apost. addit: κύριος πάντων, quam-
vis Dominus omnium sit.

Dicuntur autem Tutores (1) Ἐπίτροποι ab ἐπίτροπω, qvod si-
gnificat, Curæ alicujus committo, qvia Tutoribus specialiter
Pupillorum cura, ratione piæ educationis, & justæ admini-
strationis bonorum, est commissa, & demandata.

(2) Οἰκέτευμα non in sensu latiori, pro iis, qvi administrant
domum, & res domesticas, sed speciali, pro illis, qvi curant,
& administrant res Pupillorum.

πεθεσμία significat præfinitum, vel præscriptum tempus.

Per συχνὰ Σκόσμος, Apost. per Metaphoram, intelligit Ru-
dimenta V.T, vel leges Ceremoniales. Has v. 10. vocate ge-
na, & inutilia Elementa, qvia esse desierat iste cultus, qvi
haecenus ex lege Mosaicâ erat observatus. Dicuntur autem
mundi Elementa, qvia tempore Pauli mundus, vel filii Agar,
filii Jerusalem terrestris, adhuc ea amplectebantur, & obser-
vabant, post tempus à Deo præfinitum.

CONSEQ: (1) proponit, c. III. 23. *Antequam venisset fides, sub lege tenebamur conclusi, in eam fidem, quæ revelanda erat.* (2.) Illustrat per Ομοίωσιν, c. IV. 3. Ubi Apost. docet, qvòd populus
V.T. ante Christi adventum, sese habuerit ad legem Ceremo-
nialem, sicut infans, hæres paternorum bonorum, ad suos Tu-

cores, & Oeconomos. Etsi enim Credentes in V. T. fuerunt liberi, libertate spirituali, a peccati dominio, & servitute, ac imputazione peccati, Diabolo, de qua libertate Christus Joh. VIII, 36. *Si vos Filius liberavit, vere liberi eritis, & per Christum Deo reconciliati* (Nam Deus Christum quoque in V. T. proposuit propitiatorium, per fidem, in sanguine illius, Rom. III, 25.) A jugo tamen servitutis legis Ceremonialis nondum erant liberati. Nam illud sublatum est per adventum Messiae, quæva lex Ceremonialis præfiguravit. Quare, Christo exhibito, & crucifixo, cessarunt Ceremoniae Judaicæ. Cum enim habemus rem significatam, non indigemus umbris legis. Pascha nostrum, inquit Paulus, I. Cor. 5. v. 7, immolatus est Christus.

Per secundam iουωνινην Ap: seq. n. argumentatur.

Post Christi Adventum, vel tempus a Deo præfinitum, similes sumus illis, qui fuerunt sub Tutoribus; nunc autem illis non amplius sunt subjecti, sed fruuntur suâ libertate.

E. Post Christi Adventum, non amplius tenemur conclusi sub lege Ceremoniali, neq; ad illam observandam sumus obligati.

ANTEC: illustrat per iouωνινην antea propositam.

CONSEQ. (I) proponit c. III. 24. ὡς ἡ ρόμῳ παρδαγωγὸς ἵμων γένονται τελεῖσθαι.

(2.) Probat. Nam, quando adhuc fuimus sublege Ceremoniali quasi captivati, vel conclusi, tum nondum venerat plenum tempus, quod a Deo præfinitum erat. Quam autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum legi obnoxium, quod proponit, partim implicitè, partim explicitè v. 4. Οὐ δὲ ἡ λόγος τὸ τελείωμα δικτύος, εἰς αποτελεῖσθαι θεοὺς τὸν ἄνθρωπον ἐκ γενεῶν, θυμόποιον τὸν τὸν ρόμῳ. Ubi MIS-
SIO Filii Dei describitur:

(3) A Tempore, quod a Deo Patre est præstitutum, vel præfinitum, quia in illo Vaticinia Prophetarum de adventu Messiae in carnem, suum complementum habuerunt, & advenit
tempus

tempus liberatis, & emanicipationis. Plenitudo autem temporis, per Metonymiam abstracti pro Concreto, accipitur pro tempore pleno, vel completo, missione Filii ab æterno præstirato. De hoc tempore vaticinatur Jacob Patriarcha, Gen. XLIX. **לאיזטור שבט מיהורה ומקק מבין רגליו עדכיזבא :** **ג:** *שילוח ולו יקחת עמיך:* Non auferetur Sceptrum de Iuda, neque legislator è medio pedum ejus, donec veniet Schilo **וְאֵ** obedientes erunt populi, Dan. IX. v. 27. **והגבר ברית לרבים:** שבוע אחר וחצי חשבוע ישובית נבות ומכחה: Qvamobrem hic non licet disputare, vel scrutari, cur Deus Pater non ci- tiùs, vel seriùs miserit Filium. Nam **αρχεσμία ἐπαργεῖς**, vel tempus à Deo Patre præstitutum debet hic valere.

(2) A causa Efficiente, qvæ est Deus Pater. Nam dicit v. 4. **Ἐξαπέδηλον ὁ Θεός.** Missio autem hæc non facta est per motum localem, sed modo prorsus singulari, non ut filius cœlum relinqueret, sed in cœlo maneret, humanam naturam in Virgine Mariâ assumeret; neqve per modum Imperii, sicut servus mittitur à suo Domino, qvia missus est, ut Filius unigenitus, qvi cum Patre est ejusdem essentiæ, potentia, maiestatis, & gloria. Est enim Deus benedictus in secula, Rom. IX, 5. qvi ante missionem fuit in mundo, Joh. I, 10. Non itaque sequitur: *Pater misit Filium, & Filius missus est. E. Pater superior est Filio, & Filius propterea non est verus Deus, neq; ejusdem essentiæ cum Deo Patre.* Illud autem sequitur: *Filius missus est. E. antequam mitteretur, fuit, vel existit; aliud autem antea non fuit, nisi Deus summus, Filius Dei unigenitus, & persona simplex.* Nam Deus ita misit Filium, ut maneret, ubi prius erat, tam in cœlo, qvām in terrâ. Qvare missio & obedientia Filii non tollunt æquitatē essentiæ, & potentia.

(3) à Modo, qvi est prorsus singularis, & incomprehensibilis. Nulla enim Creatura hujus rei magnitudinem affequi potest, imò, si omnium Angelorum, & hominum lepidissimæ,

atque eloquentia esset in uno homine, mysterium hoc exprimere non posset. Nam Deus misit Filium suum proprium, & unigenitum (α) ἦν υἱός ἐκ γυναικὸς, factum ex muliere. Qvare Filius Dei sic ex muliere est natus, vel humanam naturam assumpsit, ut non tantum sit inseparabilis, naturae divinæ relativè considerata, & naturae humanæ, copulatio, vel unio; sed etiam hypostatica, id est, ut sit una persona. Eo modo antea non venerat. Post lapsum ad primos Parentes quidem venit, eosq; erexit hac voce Evangelicâ: *Semen Mulieris conteret caput serpentis*, in plenitudine temporis autem longè alio modo venit. Nam tempore à Deo præfinito, verbum caro factum est, Joh. I. 14. vel *Filius Dei natus est ex semine Davidis secundum carnem*, Rom. I. 3. Falsum igitur est, qvòd Filius Dei non communicaverit suam essentiam ad extra, & unio personalis non sit facta inter naturam divinam & humanam. Nomine *Mulieris* non infertur privatio Virginitatis, neq; negatur virgineum decus, sed fœminus sexus ostenditur. Nam Apost: alludit h. l. ad primam promissionem, vel Evangelii præconium, in Paradiso factum de semine mulieris, Gen. III. 15, ut inter promissionem, & actus complementum, esset vocis convenientia. (β) ἦν υἱός sub lege, (1) judiciali. Nam ex muliere est natus, qvæ Politiae Judaicæ fuit subjecta, (2) Ceremoniali, qvia est circumcisus, (3) morali, activè, vel obedientiâ activâ, qvâ pro nobis legem implevit, & passivè, vel obedientiâ passivâ, qvâ pro nobis passus est substitutivè. Nam Christus factus est sub lege, propter nos homines. Nos autem non tantum fuimus sub lege, ratione maledictionis, vel reatus, sed etiam ratione obedientiæ ei præstandæ. Qvamobrem non sequitur: *Christus factus est sub lege, ut pro nobis moreretur*, E. *Christus non factus est sub lege, ut pro nobis legem impleret*. Utrumq; enim verum est. Nam lex creaturam rationalem lapsam obligat ad poenam,

pœnam, & obedientiam; ad hanc, qvia ei data est lex divina, ut obedientiam ei præstaret perfectam; ad illam, qvia peccavit. *Nam maledictus est omnis, qui non permanet in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea,* Gal. III. 10. Christus autem non factus est sub lege, ex debito, & conditione naturæ, qvia est Dominus legis, Joh. XII, 8. cuius humana natura subsistit subsistentiâ filii Dei, qui est legislator, & Conditor; sed ex dispensatione, & ineffabili amore erga genus humanum, qvod non poterat à peccato liberari, & redimi, nisi legi satisficeret, qvoad obedientiam, & pœnam. Non autem Christus pro nobis legem implevit, ut peccato serviremus, sed in novitate vitæ ambularemus, & sincerâ ac irrchoatâ obedientiâ Deo serviremus, Rom. VI. 12. 13. seq. Luc. I. 75.

(7) *A causa finali.* Nam causa finalis missionis Filii Dei est, ut illos, qvi sub lege erant, redimeret, qvod (1) proponit v. 5. *τὰς τούς εξαγοράσῃ.* Ubi Apost: non loquitur de Redemptione simplici & Metaphoricâ, à qvâ Moses dicitur λυτρωθῆναι, Act. VII, 35. sed de Redemptrione propriè dictâ. Nam verbum εξαγορᾶ significat soluto pretio redimere. Etenim, qvæ ad Redemptionem propriè dictam reqviruntur, illa qvoqve dantur in Redemptione, qvâ Christus nos redemit, ut 1. captivus. 2. captivum detinens, 3. ipsa redemptio, 4. Pretium. Moses qvidem fuit typus Christi. Typus. v. per omnia non convenit antitypo. Nam de Christo Scriptura dicit, qvōd nos suo pretioso sanguine redemerit I. Pet. I. 18. 19. I. Joh. I. 7. Per illos autem, qvi sub lege erant, Apost: non intelligit solos Judæos, qui adventu Messiae liberati sunt à lege Ceremoniali, & Judiciali; sed omnes homines. Nam hi propter peccatum erant omnes sub legis moralis maledictione. Judæis qvidem promissus erat Messias, qvoad nativitatem, & externam conversationem, Rom. XV, 8. Omnibus autem hominibus Christus promissus, & datus est, qvoad redemptionem, & satisfactionem. Nam Chri.

Christus similis est Adamo, Rōm. V. 14. Quemadmodum igitur per Adami transgressionem, omnes homines facti sunt peccatores; ita Christus mortuus est pro impiis, vel omnibus hominibus substitutivè, cap. eod. v. 6. quia surrogatus est in locum omnium hominum. (2) Amplificat per *ἀιλούσια*. Nam causa finalis, ob quam Filius Dei illos, qui sub lege erant, redimeret, est, ut adoptionem Filiorum reciperemus, quod propon. v. eod. *ἡ α τὴν υἱεσίας ἀπλάβει*, ubi articulus *τὸν* respicit illam adoptionem, vel benedictionem, quam Deus promisit Abraham, & semini ejus, & distinguit Apost. inter Filium Dei naturalem vel unigenitum, qui naturā est Dei Filius; & Filios Dei adoptivos, qui ex gratiā & misericordiā sunt Filii Dei per Christum. Non autem Ap. dicit, ut adoptionem acciperemus, sed reciperemus, ut ostendat, quid amissum sit in Adamo, & quid à Christo nobis sit rursus acquisitum. Et si igitur Christus in N. T. factus est sub lege, ut adoptionem Filiorum per illum reciperemus, inde autem non sequitur, quod Credentes jus adoptionis non receperint in V. T. ex fide in Christum. Nam Deus etiam in V. T. Christum proposuit propitiationem, Rom. III. 24. 25, Hebr. XIII. 8. Apoc. XIII. 8. Act. XV, II.

OBJECTIO II.

Nos adhuc sumus servi.

E. *Nos non sumus heredes Dei per Christum.*

Antec. est illorum, qui in temptationibus spiritualibus, & suis angustiis gemunt, & objiciunt, quod non sint Filii & heredes, sicut patet ex v. 7.

Conseq. prob. Nam servum esse, & heredem esse, sunt opposita, siquidē hereditas de jure competit Filiis, non autē servis.

Resp. ad Antec. Neg. Nam si vos adhuc essetis servi, & non Fili, Deus non misisset Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem Abba Pater. *Quoniam autem vos estis Fili, Deus misit*

misit Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem abba Pater, qvod
(I.) Proponit partim implicitè, partim explicitè v. 6. οὐ δέ εἰστι ὑοὶ,
ἐξ απόστολος ὁ Θεὸς τῷ πνεύματι ὃς αὐτῷ ἡγέ μη καρδίας ὑμῶν, καὶ γί-
ζοι Ἀββᾶ ὁ Πατήρ. Ubi describitur **MISSIO SPIR. SANCTI:**

(α) *A Principio mittente*, qvod est Deus Pater, & Deus Filius, sicut Christus docet Joh. XV, 26. *Quando Paracletus veniet, quem ego mittam vobis à Patre.* Qvarc h. l. dicitur *Spiritus Filii Dei*, qvia *Spiritus Sanctus* à Filio quoque ab æterno pro- cedit. Missio igitur Filii Dei distingvitur à Missione Spiritus Sancti, ratione Principii mittentis. Nam Principium missio- nis Filii, est Deus Pater, missionis autem Spiritus Sancti, est Deus Pater & Deus Filius. (β) *A Subiecto*, ad qvod missus est *Spiritus Sanctus*. Illud sunt corda fidelium, Judæorum, & Gen- tilium, qvia in solis Dei filiis adoptivis, *Spiritus Sanctus* gratiōse habitat: unde templa Spiritus Sancti appellantur, i. Cor. III. 26. Majus autem donum Pater & Filius dare non possunt, qvām mittere Spiritum Sanctum coessentialē in corda no- stra. Magna igitur est felicitas illorum, qui sunt templa Spirī- tūs Sancti, vel illius gratiosā inhabitatione fruuntur, ab illo re- guntur, & ducuntur in omnem veritatem, ut vanitatem hujus mundi discant aspernari. (γ) *A fine*, qui est, ut faciat Credentes, vel filios Dei, clamare in ipsorum angustiis, & tentatio- nibus Ἀββᾶ ὁ Πατήρ, sicut etiam legitur Rom. VIII, 15, ubi tristes animæ in temptationibus suis spiritualibus objiciunt inter alia:

Nos non possumus orare, in nostris temptationibus spiritualibus,
E. in nobis non clamat Spiritus Sanctus: Ἀββᾶ ὁ Πατήρ.

Resp. ad Cons. Neg. Nam *Spiritus S. in Vobis* non immediatè clamat, sed excitat gemitus, vel suspiria inenarrabilia, v. 26. Non igitur qværitur, an in temptationibus gravissimis Spiritualibus, vos possitis integras preces recitare, sed anno non emittatis, Spirī- tūs S. gratiā, multos gemitus, & suspiria, qvæ sunt instar devo- tæ, & humillimæ precationis, & in vestrā infirmitate illis non

B.

im-

imploretis auxilium Dei. Nomen autem *Hebreum*, uti Aug.
hic inquit, ad Judæos, nomen *Grecum* ad gentes pertinet, ut o-
stendatur, ejusdem fidei & Spiritus unitas, aut spiritualis unio
Judæorum, & Gentilium fidelium: Argumentatur autem Ap.
h. l. à signo, vel effectu, ad causam, vel potius ad causæ ostensio-
mem. Nam particula ὅπ, non infert causam missionis *Spiritus S.*
in corda nostra, sed causam cognitionis, quæ ex effectu, vel à po-
steriori, colligimus, Deum jam ante misisse Spirit. S. in nos,
qui nos filios factos, doceat clamare, devoto & filiali affectu,
Ἄββα ἡ Πατέρε. Clamor autem ille non est tam oris, quām
mentis.

II. Sese per Apostrophen convertit ad quacunque ani-
mam fidelem, tristem, afflictam, & dolentem propter pecca-
ta, & objicientem, quod non sit Filius, & heres Dei propter
Christum, eamq; seqv, argumento erigit, & consolatur in
singulari numero:

Deus misit Spiritum Filii sui in tuum Cor;
E. *Tu non amplius es serbus, sed Filius. Si vero Filius,*
etiam heres Dei es per Christum.

Antec. (1.) proponit v. 6. implicite *Deus misit Spiritum Filii sui*
in tuum Cor. (2.) Probat. Nam *Spiritus S.* facit, ut tu in angustiis
& temptationibus clames *Ἄββα Πατέρε*, quod prop. v. eodem.

Conseq. proponit v. 7. Ὅτε γέ τινας δύλος, αλλ' ιός. εί δὲ ιός,
τότε κληρονόμος θεος αγαθος χειρός. Ubi hereditas cœlestis com-
mendatur (1.) à causâ efficiente, quia est hereditas, quam Deus
dat (2.) à subjecto, quod non est δύλος, qui mundo & peccato
adhuc servit, sed filius Dei adoptivus. (3.) A causâ meritoria,
quæ est Christus. Nam dicit Ap. *per Christum*. Hac consolatio-
nes si non sustentaretur mens tristis, in miseriis, persecutionibus,
angustiis, & temptationibus, in illis non posset non exanimari.

OBJECTIO III.

Nos servidimus iis, qui naturâ non sunt Dii: Nos suimus
1749

manifesti Idololatre, gens fatua & superstitiosa, & viximis
intenebris, sine agnitione veri Dei &c.

E. Nos non sumus Filii & Hæredes.

Antec. probatur, qvia servivimus, per corruptum mentis
conceptum, iis, qvi ἀληθῶς, vel secundūm veritatem non sunt
Dii, sed δοκήσει, opinione hominum, & nuncupatione Dii ap-
pellantur. Servire autem illis, qvi verè non sunt Dii, est hor-
rendum peccatum. Conseqv. probatur. Nam recordatio ido-
lolatriæ commissæ, aliorum peccatorum, & conscientiæ reatus
nos terrent, ut non audeamus accedere ad thronum divinæ
majestatis, & dicere Ἀββᾶ πατέρε.

Resp. Apost. ad Conseqv. Neg. Nam jam non amplius ser-
vitis iis, qvi naturâ non sunt Dii; sed tunc quidem, id est, ante
acceptiōnem, vel gratiōsam inhabitationem Spirit. S., & con-
versionem, in statu corruptionis, non scientes, scil. salutariter,
Deum, iis, qvi naturâ non sunt Dii, cultu idololatrico serviūtis.
Nunc autem, id est, post acceptiōnem Spirit. S., & conversio-
niem, cum cognovistis Deum, scil. salutariter; imò à Deo po-
tiūs cogniti, vel cognitione donati, vel edocti estis, servitis Deo,
& estis filii & hæredes Dei, qvod (I.) proponit v. 8. 9. Αλλὰ οὐ-
τὸν μὲν ὅπερ ἐδόντος Θεὸν, ἐδελέυσατο τοῖς μὴ φύσει ὅπερ θεῖς. Νῦν
οὖτος γνώντος Θεὸν, μᾶλλον ὃν γνωσθεύτες οὐδὲ Θεός. Ubi Apost. (I.)
distingvit inter Galatarum statum *Corruptionis*, vel *iræ*; & in-
ter statum *reparationis*, vel *gratia*, & docet, qvales illi fuerint an-
te *Conversionem*, & qvales sint in statu *gratia* post conversio-
nem. Nam ante *Conversionem* ignorarunt Deum, non au-
tem simpliciter, vel ignorantia totali (qvia Deum cognoverunt
per notitiam naturalem *insitam*, vel *subjectivā*, Rom. I. 18. 19. II,
14, 15. & *acquisitam*, Rom. I. 20.) sed ratione cognitionis salu-
taris, qvæ in Evangelio est revelata, qvia à Deo non edocti e-
rant *interius*, per illuminationem mentis, & *exterius*, per *præ-
dicationem* Evangelii. Nam hoc modo Apostolus illos do-
cuit

exit Christum, & viam ad justitiam & salutem, ut auditâ voce
Evangelii, & agnito vero Messia, virtute Spiritus S. sint justifi-
cati, vivificati, & sanctificati. Argumentari autem à
negatione notitiae salutaris, vel Evangelicæ, ad negationem
notitiae omnis simpliciter, N.V. C. (2.) Verba illa: Νῦν γένος
Θεός, quodammodo corrigit, & dicit, quod potius cogniti sint à
Deo, ut filii à Patre. Nam nostra notitia in spiritualib⁹ potius est
passiva, quam activa, cum homo, in Deo spiritualiter, & salutari-
ter cognoscendo, se habeat passivè, & principaliter à Spiritu S.
erudiatur, & ducatur in omnem veritatem, Joh. XIV, 17. XV, 16.

Non autem ex hoc loco ita argumentari licet: *Ca-
ro Christi naturā non est Deus, E. Caro Christi religiosè non
est adoranda.* Nam caro Christi h̄ic non abstractè debet consi-
derari, (quomodo ea extra intellectum hominis non est) sed
quatenus subsistit subsistentiā & λόγῳ, & cum illo unam facit
personam, quæ unā adoratione religiosā est adoranda. Nam
fidei & adorationis religiosæ objectum, est λόγος cum naturā
humanā assumtā. Est quidem caro Christi creatura; non au-
tem est *extra Deum*. Nam extra Deum est, quod per essentiam
non est Deus, (quomodo omnes creaturæ sunt *extra Deum*)
& quod per unionem personalem non est unitum divinæ na-
turæ Filii Dei.

Postquam Apost. infirmas, & pavidas mentes salutari in-
formatione erexit, redit ad primam Objectionem, & denuò
reprehendit Judæorum, & Galatarum defectionem seq. argu-
mento:

*Judæi, & Galatae conversi nunc cognoverunt Deum salutariter,
imò à Deo cogniti, vel cognitione salutaris donati sunt, inte-
rius per illuminationem mentis, & exterius per prædicatio-
nem Evangelicam.*

*E. Judæi, & Galatae conversi, absque detestandâ turpitudine, non
possunt iterum converti ad infirma & egena Elementa, qui-
bus denuò servire volunt.*

18-

*Ante: proponit v. 9. Conseq. (1.) proponit v. 8od. figuratè pér
éρώντων, vel interrogationem: τῶς Πιστόφεν πάλιν ὅτι τὰ
ἀδεῦ καὶ πίστα σοιχέος, οἷς πάλιν ἀπωθεῖ δελέουσι. θέλετε. Ubi
quæritur, an Judæi, & Galatæ conversi, absqve salutis dispen-
dio, possint dicere, vel cogitare, qvòd velint esse sub lege. Vo-
ce πάλιν autem probari nequit, qvòd per *infirma*, *Egena Elementa*, non significantur leges Ceremoniales, propterea, qvia
Galatæ ante Conversionem qvidem servierunt iis, qui naturā
non sunt Dii; non autem sub elementis mundi, vel sub Ceremo-
niis Leviticis, redacti erant in servitutem. *Qvamobrem*
ad illorum observationem redire iterum non potuerunt. Nam
vox πάλιν hic non respicit ipsas leges Ceremoniales simplici-
ter; sed illarum abolitionem, qvia Apost. hortatur Galatas, ut
ei, qvod à Deo est abrogatum, iterum ab integro servire non
velint. Abolitionem enim illam Apostolus in præcedenti-
bus dilucidè probavit.*

(2.) *Dissuadet* (α) *Ab in honesto*. Nam qui à gratuitâ Justificatione, qvæ fit sine Operibus legis, ad legem redire, & ex
illâ salutem quærere volunt, illi graviùs peccant, qvàm antea
in statu corruptionis, peccarunt. Nam in illo Deum igno-
rârunt salutariter, nunc autem salutari cognitione à Deo do-
nati sunt, per prædicationem Evangelii. Nam *servus*, qui no-
vit voluntatem Domini sui, neque parat se secundūm voluntatem
ejus, cædetur multis plagis, *Luc. XII, 47.*

(β) *Ab inutili*. Nam leges Ceremoniales, post tempus præfinitum
à Deo, & Messiæ adventum, non amplius sunt umbræ futuro-
rum bonorum; sed prorsus cessarunt, corpore præsente, atqve
factæ sunt invalida, impotentia & egena Elementa, nullam
amplius efficaciam, & utilitatem habentia. Nam ante Christi
adventum, vel tempus à Deo præstitutum, Christum præfigu-
rârunt, & populum Judaicum ad obedientiam eis præstan-
dam, obligarunt. Christo autem exhibito, & crucifixo pro
nobis, ritus Mosaici expirarunt.

(3.) *Probat*, ex effectu, qvôd Judæi, & Galatæ conversi à gratia Christi, vel gratuitâ Justificatione sese convertere velint, vel convertant ad egena Elementa, & sua opera priora, exemplo observationis superstitionis temporum, sub opinione cultus. Nam dies (inquit) observatis, & mensis, & tempora, & annos, quod (i.) proponit v. 10. οὐέρας ὁδοτηρεῖθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἔποιας. Ubi Apost. non loquitur de observatione temporis ordinariâ & legitimâ, in statu Ecclesiastico, civili, & œconomico; sed de observatione temporis vitiosâ, superstitionis, & Judaicâ, quæ sit sub opinione cultus. Nam præpositio ὁδός, in compositione Verbi ὁδοτηρεῖθε, (docente Budæo) vitium denotat. In Ecclesiâ omnia debent fieri ordine i. Cor. XIV, 40. Pium igitur est, discernere tempora, distingvere annos, constituere discriminem dierum. Nam series annorum sergatur, ut mundum cœpisse, & desitum esse cognoscamus, & Deum velle cognosci ordinem suarum manifestationum, studiosè perpendamus. Nemo igitur erit tam barbarus, ut distinctionem temporum insuper habeat, atque aspernetur. Unusquisque potius mirari debet illam Dei sapientiam, quæ observatur in motibus luminum cœlestium. Nihil enim pulchrius est, quam affectiones quantitatis motus Solis, Lunæ, & stellarum, scientificè contemplari, ut sunt dies: mensis, periodicus vel peragrationis, Synodicus, vel Conjunctionis, & illuminationis: tempora, ut tempus vernum, æstivum, autumnale, & hybernum: Solstitium æstivum, & hybernum: Annus solaris, & lunaris. Hæc observatio Astronomica temporis, est valde utilis, jucunda & necessaria, in ius vita curriculo, & omni vita humanae statu.

(2) *Dissuadet* observationem illam vitiosam temporis ab inbonesto. Nam, qui sub opinione cultus observant dies, mensis, tempora & annos, & eligunt iterum, quod est abrogatum, & rejectum, de illis Paulus metuit, ne forte frustra apud

apud ipsos laboraverit, vel Evangelium frustra prædicaverit.
Turpissimum autem est causari, ut Apost: exclamet: *Mētuo
de vobis, ne forte frustra apud vos laboraverim, qvod prop. v.ii,
Φοβούμενοι υμᾶς, μήτως ἐκτῆ κεκοπιάσας εἰς υμᾶς.*

OBJECT. IV.

Paulum Galatæ offenderunt, vel injuriā affecerunt.

E. Paulus factus est Galatarum inimicus.

Antec. Probatur. Nam Paulus Galatas iteratis vicibus, objurgat. Objurgatio autem presupponit peccatum, vel injuriam illatam. Nam Christus dicit Luc. XVII. 3. *Si Frater int̄e peccaverit, objurga illum.* Conseq. probatur, qvia objurgatio est signum malevolentiae.

Resp. Apost. I. ad Antec. Negando. Nam Galatae Paulum nullā in re affecerunt injuriā, qvod prob. v. 12. οὐδὲν με ἤδη κατέπιπτο, ubi Ap. non negat, qvod Galatae Ecclesiam Christianam offenderint, qvia illam apud extraneos suspectam reddiderunt, qvasi non esset certa de suā fide, & religione; sed negat, qvod sibi à Galatis peculiariter injuria illata sit.

II. Ad CONSE 2. Neg. Nam Paulus non ex odio, vel ex inimico animo, & malevolentia, Galatas increpat, & objurgat, sed ex fraterno amore illos revocat ad mutuum, & pristinum amorem. Nam illos ita alloquitur: *Estote tales erga me, qualis ego sum erga vos; estote mei amici, sicut ego sum vester amicus; estote mei fratres spirituales, sicut ego sum vester frater spiritualis:* Rogo vos, ut tales sitis erga me, qvalis ego sum erga vos; nolite sinistram opinionem de me suscipere, & audire illos, qui objiciunt, qvòd Paulus factus sit vester inimicus, qvod(1) prop. v. 12. *Estote, sicut ego, qvia & ego sum, sicut vos.* scil. fuistis; *fratres, rogo vos, ut tales sitis erga me,* qvalis ego sum erga vos. Γινεθείσεις εγώ, ὅπκαγώ εἰς υμᾶς. ἀδελφοί, δέομεν υμῶν. (2) probat ex effectu, qvòd ipsi Galatae tales fuerint erga Paulum, qvalis Paulus est erga ipsos. Nam (a) Galatas

latæ non ignorant, sed sciunt, quod per infirmitatem carnis E.
vangelizaverit illis, priusquam à Pseudo Apostolis sunt seducti, quod
proponit v. 13. Ὁδαν δὲ, ὅτι διὰ ἀδέσποτος τῆς οὐρανού
μέλει ὑμῖν τὸ πάτερνον. Ubi Apost. provocat ad scientiam Galat-
tarum, quod ad ipsos non venerit humana autoritate com-
mendatus, sed infirmus, contemptibilis, vilis, & abjectus
secundum externam speciem, propter persecutions, pau-
pertatem, afflictiones, ærumnas & pericula, atque in illo mi-
serabili & contemptibili statu, apud ipsos cum magno fructu
prædicaverit Evangelium.

(β) Galata temptationem mei, qua erat in carne mea, non pre-
verunt, sed me velut Angelum Dei suscepereunt, velut Christum
Iesum, quod proponit v. 14. Καὶ πιεγεσμόν μας ήν τὴν σαρκί μας
εστὶ γέρων, ἀδειχθέματος, καὶ ὡς ἄγνοος εἶδε τοῦ μα, ὡς
Χριστὸν Ἰησοῦν. Ubi Apostolus egregie laudat Galatas, quod
cum aliis vanis hominibus, quando Paulus ad ipsos, secun-
dum externam speciem infirmus & contemptibilis venit, non
dixerint, quis illum vilem, abjectum, & miserabilem ho-
minem audiret? Quænam potest esse virtus in hac fide, quam
prædicat tam miserabilis homo; sed ipsum, ratione ministerii,
& legationis, suscepereunt, velut Angelum Dei, velut Ies. Christū
Per tentationem in carne Apostolus intelligit passiones, persecutio-
nes, verbera &c. quibus propter nomen Christi, & veritatis
Evangelicæ constantem professionem, est affictus, & cæsus.
Nam tentatio hic sumitur pro Objecto temptationis, per Metony-
miam, & significat paupertatem, varias afflictiones, verbera,
passiones, infirmitatem carnis, quæ potuerint esse objectum
tentationis, & Galatas movere ad Paulum contemnendum.
Quod enim Ap. hic vocat temptationem in carne, illud versus
præcedente infirmitatem carnis appellat. Siqvidem propter
afflictiones, quas perpessus est propter nomen Christi, cre-
debatur infirmus, abjectus & miserabilis.

(γ) Ga-

[γ] Galatafum status ante defectionem à veritate Evangelicâ fuit felicissimus, qvod probat seq. argum.

Galate, ante defectionem à veritate Evangelicâ, tentationem Pauli non preverunt; sed ut Angelum, ut Christum I. exceperunt.

E. Galatarum status ante defectionem fuit felicissimus.

Antec: (1) prop. v. 14. (2) probatur. Nam Galatæ conversi in corde suo convicti erant, qvòd Paulus esset servus Domini nostri Jesu Christi, qvi Evangelium suum acceperit non ab hominibus; sed per revelationem Christi, ut pro illo legatione fungeretur. 2. Cor. V. 20.

Conseq. [1] proponit v. 15. figuratè per interrogationem: τίς γε ἦν ὁ μαρτυρός ὑμῶν. Ubi interrogatio Apostoli habet vim admirationis piæ de pristino, & felicissimo statu Galatarum, ob veritatem, ex Evangelio de Justificatione, & æternâ salute rectè agnitam; & simul indicatur, qvòd vera, & Christiana felicitas consistat non in novarum opinionum inventione; sed in veritatis Evangelicæ sincerâ agnitione; & commendatur doctrina Pauli ab effectu, qvia fecit credentes beatos.

[2.] Probat suo testimonio ex effectu Galatarum. Nam teſtimonium reddo vobis, inquit, qvòd, si fieri potuſſet, oculos vestros effoſſos dediſſetis mihi, qvod propon. v, 15. Μαρτυρῶ γένετο ὑμῖν ἐπὶ δύναντος, τὰς ὀφθαλμὰς ὑμῶν εἰχούσαντος αὐτὸν ἐδάκανε μω. Ubi Apost: per Synecdochen Speciei pro genere, valde exaggerat beneficia, sibi à Galatis exhibita, atque illorum benevolentiam pristinam, & æmulationem in bonum, qvâ ob salutarem Evangelii doctrinam, incredibili gaudio Paulum exceperunt, qvando initio præſens ipſis prædicavit Evangelium. Oculos eruere, & alii dare, hoc loco significat qvævis dura, vel acerba velle perpeti, propter agnitionem veritatis Evangelicæ, & cum præsentissimo damno, & periculo servire velle Paulo, necessitate id urgente.

Postquam Apostolus demonstravit, quales Galatæ erga ipsum

C.

fuerint

fuérine, anteqvam defecerunt à veritate, ipsorum argumentum, vel objectionem IV, seqv. modo invertit.

Paulus Galatas iteratis vicibus objurgat.

E. Paulus non est Galatarum inimicus.

Consequ. (1) proponit per Ἰωάννην v. 16: Num igitur inimicus vester factus sum? ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα; Ubi interrogatio Apostoli habet vim fortius arguendi Galatas.

(2) *Probat.* Nam causa finalis objurgationis, à Paulo iteratis vicibus factæ, non est Galatarum pernicies; sed emendatio, & salus, ut doctrina falsa ipsorum animis eximatur, ejusq; loco veritas Evangelica ipsis rursus implantetur, & ab illâ nemō imposterum, instinctu falsorum Doctorum, resiliat, qvod proponit v. eod. ἀληθῶς οὐπίν, qvia vera Vobis dico, Ubi Apost. à se removet omnem suspicionem odii, & inimicitiae erga Galatas, & ostendit, qvām salutaris sit objurgatio fraterna; qvod paucissimi hodie animadvertere cupiunt, dum in suis peccatis perseverare malunt, qvām admittere, juxta mandatum Christi, reconciliationem fraternalm. Pii autem Doctores, exemplo Pauli, fortiter & intrepido animo pugnant, & student retinere, & tueri veritatem Evangelii, neq; cedunt minis, & terroribus hominum, per qvos venit corrupta doctrina; sed semper ratione vocationis, & officii intenti sunt in id, ut retineatur doctrina. Qvamobrem fruuntur in persecutionibus, bonâ conscientiâ erga Deum, & retinent bonam famam, apud rectè judicantes in Ecclesiâ. Novatores suâ pravâ doctrinâ faciunt distractiones, & Ecclesiam Christianam turbant.

OBJECT. V.

Nostri Doctores, qui Paulo absente, vel post illius discessum, in Ecclesiis Galatiæ docent, nos valde emulantur, & ardenti studio erganos flagrant, ut illos emulemur, & imitemur.

E. Non

E. Nostri Doctores, post Pauli discessum, nobis àληγευσι, vel veritatem dicunt, nostramq; salutem magno zelo qvarunt. Antec. per Anticipationem, proponit implicitè.

Conseq. probatur. Nam bonum est emulari, vel ardentis studio erga aliquem flagrare.

Resp. ad Conseq. Neg. Nam vestri Doctores emulantur vos non bene, non in bonum finem, non sincero pectore; sed præpostero, & extremè perniciose animo, non ex amore amicitiae, & veritatis, atq; salutis vestrae; sed blandiendo vos ambiunt, & blanditiis, qvas præse ferunt, excludere vos volunt a me, & gratuitâ Justificatione, ac libertate Christianâ, ut Judaismo vos subjiciant, & ardenteri affectu amoris, ipsis in omnibus obtemperetis, qvanquam non recte intelligunt legem, neq; Deum colunt in veritate, & justitiâ; sed in umbbris rerum exteriarum salutem qvarunt, neq; verum intellectum habent promissionum de Messia. Qvod proponit v. 17. ζηλῶν ὑμᾶς ἐγένωτο, ἀλλὰ ἐκκλησιῶν ὑμᾶς ἡλεγον, ἵνα αὐτὸς ζηλεῖ. Emulantur vos non bene, sed excludere vos volunt, ut illos emulemini. Ubi Apost. suum zelum contert cum Zelo falsorum Doctorum, & Galatis svadet, ut non emulentur falsos Doctores præsentes; sed Paulum absentem in bono, (Nam prius est turpe, & inhonestum, posterius est honestum) & describit ingenium falsorum Doctorum, qvòd externè simus sentient pietatem, amorem, &c: ut magni aestimentur, & audientes suos excludant ab orthodoxis Theologis, vel eorum sententiâ orthodoxâ. Oratio autem in hoc versu est Elliptica: Nam Apostolus dicit: ἐκκλησιῶν ὑμᾶς ἡλεγον, excludere vos volunt, scilicet a me, gratuitâ Justificatione, & libertate Christianâ. Ζηλῶν οὐα significat magni aestimare, studiosè ambere, ardenti amore prosequi aliquem.

Ut autem Galatae falsos Doctores præsentes non emulentur,

neque ad illorum partes propendeant; sed Paulum absentem
in bono emulentur, ulterius vadet seqv. argum:

*Galatæ Paulum præsentem sincerè, & ardenter amarunt; atque
emulati sunt in bono.*

E. *Galatarum est, non in malo emulari falsos Doctores præsen-*
tes; sed Paulum absentem in bono.

Antec. prob. Nam Paulum præsentem Galatæ, ex amore
Veritatis Evangelicæ, exceperunt, ut Angelum Dei, ut Chri-
stum Jesum, & tanto amore prosecuti sunt, ut, si fieri potuisset,
oculos suos effosso ipso dedissent.

Conseqv. proponit (1) per γνώμην, vel sententiam. Nam non
est bonum emulari in malo, sed bonum est emulari in bono sem-
per, nontantum, cum præsens sum apud vos, sed etiam, cum non sum
præsens, quod propon. v. 18. Καλὸν δὲ τὸ ζηλεῖαν ἐστο καλῶς πάντες,
καὶ μὴ μόνον δέ τῷ παρεγγέλματι με τοῦτο, ὅμως. Ubi Apost. distinguit
inter Zelum *malum* falsorum Doctorum; & Zelum *bonum* Pau-
li. Nam falsi Doctores quærebant Galatarum suffragium, &
assensum, ut Doctrinam suam falsam redderent plausibilem,
atque jactarent apud imperitos de Galatis, tanquam de suis
filii & Discipulis, indeqvè non Dei, sed suam quærebant glo-
riam. Paulus autem emulabatur Galatas bono Zelo, quo
opus erat, ut Galatæ veritatem Evangelicam semel cognitam,
& apprehensam, denuò amplecterentur, & fideliter custodi-
rent. Zelus autem bonus est *iusta indignatio ob violationem*
honoris, & glorie Dei, ex amore veritatis, & salutis proximi.

Oratio autem in hoc versu est elliptica, & supplenda (α) per
Verba: *Nam non est bonum emulari in malo*, quod probat
ipse Contextus, & seqvens particula adversativa δὲ (β) per
Verba: *Sed etiam, cum non sum præsens*, quod probat iterum
ipse Contextus, & voces μὴ μόνον, nontantum.

(2.) Seqv. argumento.

Galatae sunt Filioli non falsorum Doctorum; sed Pauli Apostoli.

E. Gæ.

E. Galatarum est, non in malo & emulari falsos Doctores; sed
Paulum absentem in bono.

Antec. (1) proponit v. 19. *Teknia με*. Ubi Apost. blandissime compellat Galatas, ut suo amore paterno, & ardenti erga illos testetur, & demonstret, se non aliter Galatas complecti, ac Pater suos Filios paterno affectu proseqvitur.
(2) probat. Nam Paulus Galatas filiolos suos, scil. a falsis Doctoribus seductos, vel circumventos, pravisq; opinionibus imbutos, iterum parturit, & ad pristinam sinceritatem, vel affectum erga doctrinam Evangelicam revocat, non sine magnis doloribus, & ingenti labore spirituali, donec salutaris Christi agnitus, per Seductores obliterated, in ipsis restauretur, & de integro illis imprimatur, quod propon. v. eod: *Teknia με*, *δε πάλιν ὡδίω, ἀχεις δη μορφωθῆ Χεισὸς εἰ υμῖν*. Ubi articulus postpositivus δε ponitur pro a, & constructio non ad vocem praecedentem *περινα*; sed ad sensum refertur, & Apostolus se comparat dulcissimae Matri, parturienticum magno dolore, & molestia, atque ex amore erga prolem, omnem laborem, & dolorem aequo animo patienter ferenti, ut ostendat, se non tantum magnâ anxietate dolere ob defectionem Galatarum, quos antea per prædicationem Evangelii peperrat; sed etiam illos ingenti amore prosequi, omnemque laborem aequanimiter, & patienti animo ferre, & in eo totum esse, ut Galatae, sicut fœtus in utero formetur, denuò gigantur, pristinaqvæ in ipsis reparetur felicitas, per fidei Justitiam, qvâ Christus in nobis formatur, & restauratur.

In hac sufficienti, & solidissimâ informatione, & responsione, Galatae debuissent acqviescere. Verum, instinctu Pseudo Apostolorum, ulterius seqv. modo opponunt:

OBJECT, IV.

Paulus absens nos iteratis vicibus objurgat.
E. Paulus absens nos non emulatur, non ardenti amore prosequitur.

C3

Resp.

Resp. ad Conseqv. Neg: Nam, si Paulus Galatas absens non
emularetur, nec ardenter amaret, non diceret: Optabam
nunc apud Vos esse. Volebat autem Paulus apud illos esse, scilicet
quando haec cum justo Zelo scripsit, Emutare suam vocem;
quod [i.] proponit partim implicitè, partim explicitè. Hoc est
magis deus ipsas apud, quod auctoritate Quoniam me. Ubi Apost. justo
Zelo respondet: Volebam autem apud vos esse, dico, nunc, quando
hoc cum quadam indignatione scribo, Emutare vocem meam,
i.e. vos, quos antea vocavi filiolos meos, fratres meos spiritu-
ales, appellare denuo anhæsus, insipientes, & fascinatos.

[2] probat. Nam causa impulsiva, cur Paulus ita scripserit,
est, quia perplexus fuit in Galatis, & hæsitavit, an acrius, vel aspe-
rius Galatas objurget, quod non acquiescant in datâ sufficienti
responsione, sicut patet e c. VI, 17, quod propon. v. 20, est. Dico.
egregi etiâ, quia perplexus sum in vobis, quod post tot incre-
pationes non dirigatis mentem, & corda vestra in Doctrinam,
quam ego vobis prædico. Brevis quidem, & Elliptica est res-
ponsio Apostoli; cum autem res significatae inveniantur in
ipso contextu, fit, ut brevitas illa minus habeat obscuritatis.

Responsible datâ, Apostolus à Galatis seductis, justâ
indignatione, per Apostrophen, se convertit ad illorum
Seductores, qui docebant, quod salus, vel hæreditas cœlestis
non tantum querenda esset ex Evangelio; sed etiam ex lege,
atque illi essent veri hæredes, & Filii, qui etiam vellent esse sub
lege. Nam tempore Pauli erant Christiani Judaizantes, qui
volesbant justificari, & salvari ex lege, & Evangelio; & Christiani
veri, qui volesbant esse sub gratiâ, & salvari solâ fide ex Evan-
gelio. Illi, sc. Christiani Judaizantes, seq. modo opponunt.

OBJECTIO. VII.

Nos volumnus esse sub lege, & ex lege justificari, & salvari.

E. Nos sumus Filii & hæredes.

Relp. Apostolus argumentum invertendo.

Vest

Vos vultis esse sub lege, & ex lege justificari, atque salvati.

E. Vos non estis Filii & heredes.

*Antecedens est falorum Doctorum, vel Judaizantium. Illos
Ap. ita alloquitur: Dicite mihi, qui vultis esse sub lege. Quid*

*I. Proponit v. 21. Λέγεται μου ὅτι ταῦτα νόμος θελοντες εἰναῖς. Ubi sub
lege velle esse est periphrasis Pleudo Apostolorum, vel Judaizan-
tium, qui non tantum urgebant leges ceremoniales, & Deum
juxta illas colendum esse affirmabant; sed etiam ex operibus le-
gis volebant justificari, & salvati, sicut patet ex capitulo 3. ad Galat.*

*II. probat, quod non possint dicere: Nos volumus esse
sub lege, quia non audiunt legem, quod*

*(1) prop. figuratè per ἴρωμα, ut vis negandi, & reprehendi-
dendis sit actior: τὸν νόμον καὶ αὐτὸν; An legem auditis? Mini-
mè. Nam legem non auditis. Ubi Ap. dicit absurdum esse, il-
los, qui volunt esse sub lege, legem non audire. Nam po-
pulum legalem oportet legem debito affectu audire, & se-
qui; quomodo autem is legem sequi potest, qui illam non
audit debitâ observantiâ? Per legem autem Apostolus h. l. intelligit Genesim, quia in illâ invenitur initium legum.*

*(2) probat ex effectu, quod non audiant debito affectu, &
observantiâ legem. Nam scriptum est Gen. XVI, 15. de Agar, &
c. XXI, 2. de Sarâ, quod Abraham duos filios habuit, unam ex ancillâ,
& unam ex liberâ; Is verò, qui ex ancilla natus est, secundum car-
nem, vel juxta carnalem voluntatem natus est; qui verò ex li-
berâ, per promissionem. Quod*

*(N) Proponit v. 22. 23. Γέγραπται γάρ, ὅτι οὐδεὶς
ἔχει. εἴδετο τὴν παρθένον, καὶ ἦν ἡνὶ τῆς ἐλεύθερης. Αὐτῷ οὐ μή εἰ-
τη τὴν παρθένον, κατεστράχα καθηκόντα. οὐ δὲ ἡνὶ τῆς ἐλεύθερης, οὐδὲ τῇ
παρθένῃ. Ubi Ap. ex Genesi quoque falsos Doctores alle-
goricè, per allegoriam non illatam, sed innatam, & certam
demonstrationem continentem, refutat, & profert historiam,
quæ res verè gestas narrat, & doctrinas ex literali sensu fluen-
tes*

ses, complectitur, ut illustreret sententiam de gratuitâ Justificatione, & qvod antea c. II, & III, è sensu literali, nunc qvoque allegoricè demonstrat, ad convincendos Adversarios: Hominem non ex operibus; sed per promissionem, gratis in conspectu Dei justificari, & salvari, aliumqvè statum Judæorum esse sub lege, & alium Christianorum à lege per Christum liberatorum, atqve describit (α) *Abrahamum à paternitate*, vel *relatione* ad duos Filios, nempe Ismaelem, & Isaacum. Habuit qvidem Abrahamus filios alios ex Kethurâ, Gen, XXV. i. 2. Hic autem qvæstio est de matrimonio primo Abrahami, velde tempore Conjugii, qvo illud duravit inter Abrahamum & Saram. Nam, illo durante, accipit Ismael ex Agar, non invitâ neqve contradicente; sed consentiente Sarâ, Gen; XVI, 2. 3, & Isaacum ex Sarâ,

(β) *Quos Filios Abrahami* (1) à suis *Matribus*. Nam unius Mater fuit ancilla, alterius libera, & Materfamilias in domo Abrahami, oriunda ex illis, qvibus facta erat promissio de benedicto semine, (2) à *nascendi modis* planè diversis, atqve à se invicem discrepantibus. Nam Ismael natus est non juxta Deiverbum, & singularem promissionem; sed secundùm voluntatem, & consilium Saræ carnale, vulgari, & carnaли ratione est procreatus, secundùm viam, vel communem ordinem. s. cursum naturæ, ex muliere non sterili; sed vegetâ & fœcundâ, sine peculiari præeunte promissione. Isaac verò natus est ex libera, secundùm promissionem, vel vi promissionis divinæ, præter consuetum naturæ ordinem, & cursum, è sterili, & effœtâ muliere Sarâ, Gen, XVII, 19 XVIII, 14, non ex virtute physicâ Saræ, neqve ex naturali vigore Abrahami, cum ipsius corpus fuerit emortuum, sc. qvæ ad generandinaturalem aptitudinem, Rom. IV, 19; sed ex singularei virtute, & operatione Dei,

[γ] *Explicat*, qvòd hæc sint per *ἀληθέρα* dicta, qvod
(α) pro-

proponit v. 24. οὐαὶ δοῦλοι ἀλληγορίου. Ubi Ap. docet, quod in historiâ de Agar & Sarâ, earumq; filiis, allegoria quædam sit observanda, eaqv; præter res gestas veras, alia sublimiora præsentia comprehendat, atq; ve mysticum qvoq; sensum habeat, vel sublimius aliquid typicè adumbret, ut ostendat, illos esse servos, & Ismaeli similes, qui volunt esse sub lege, & ex illâ justificari, eos autem, qui non volunt esse sub lege, sed sunt, & volunt esse sub gratuitâ promissione, esse liberis & Isaaco similes.

(3) Historiam de Agar & Sarâ applicat, & accommodat ad populum legalem, & Evangelicum; Nam hæ, scilicet Matres illorum Filiorum, inquit, sunt duo testamenta, unum legale, ex monte Sina, in servitutem generans sc. prolem, quæ est Agar, sc. allegorica, qvod.

(1) propon. v. 24. Αὐτῷ γάρ εἰσιν αἱ δύο Διαθήκαι· μία μὲν ἀπὸ θεοῦ Συνά, εἰς διλέιτα γέμνασσα, ἡπ; δὲν Αἴγαρ. Ubi describitur Διαθήκη, vel pactio legalis, s. lex moralis (a) à loco, in quo illa est promulgata. Hic est Mons Sinai, Ex. XIX, 20. Dicitur autem lex Διαθήκη non presē, qvia h. l. non significat ultimam voluntatem morientis; sed latè, pro pactione in genere, ratione mutuæ conventionis inter Deum & populum initia. (β) à typo, vel figurâ hujus pactionis legalis. Nam testamentum legale, vel pactio legalis præfigurata est per Agar ancillam. Quemadmodum enim hæc filium peperit, non hæredem paternorum bonorum; ita & Agar mystica non parit Filios, & hæredes; sed servos vel populum servilem & carnalē; & servos à servitute non liberat, sicut Agar filium Ismaelem à servitute non potuit liberare.

(II) Explicat, cur fœdus legale, in monte Sina promulgatum, dicatur Agar. Nam Agar, inquit, figuratè est Sina, Sina propriè est Mons in Arabia, qvod (1) prop. v. 25. τὸν Αἴγαρ Συνά ὅρθε δὲν εἰς τὴν Αραβίαν. Ubi è v. 24. textus est supplendus, per vocem ἀλληγορίου,

D

μερόδρυος,

gesuū, & legendum: Tò ἦν ἄγρος ἀλληλούχος εῖναι Sina, vel Agar figuratè est Sina. Nam Agar, & Sina, vel lex in monte Sinâ lata, sunt σύνταξα & consentanea, qvæ conveniunt in uno tertio, putà in generatione servorum. Cum verò Apostolus voci *Sina* immediate subjungat hoc prædicatum: *Mons est in Arabiâ*, qyod reqvirit Subjectum, de quo propriè dicitur, qvòd sit mons in Arabiâ, Vox *Sina* in Textu bis legenda (1) in figuratâ significatione (2) in significatione propriâ. In illâ Sina est prædicatum, ut: Agar figuratè est Sina: In hac verò Sina est Subjectum, ut: Sina propriè est mons in Arabiâ. Sic textus est clarus, & omnis ambiguitas sublata.

(2) Probat, qvòd Agar figuratè sit Sina, vel similis legi, in monte Sinai promulgatæ, seqq: argumentis:

Primum argumentum Apostoli.

Si Agar non esset figuratè Sina, non collocaretur in eadem serie cum presente Jerusalem; Collocatur autem in eadem serie cum Jerusalem, quæ nunc est, vel cum populo legali: qvod proponit v. 25. Ubi (α) Apostolus non loquitur de Jerusalem simpliciter; sed de Jerusalem, qvæ fuit tempore Pauli, de Jerusalem terrenâ, legali, de Jerusalem ex monte Sinâ, qyalis fuit tempore Messias incarnati & exhibiti, & tempore Apostolorum. Hanc Apostolus vocat filios Agar. (β) Verbum σύνταξις significat affinitatem, vel similitudinem habere, vel pari serie stare, & collocari. Nam σύνταξα sunt consentanea, affinia, cognata, & similiter se habentia, ut Agar mysticè sive figuratè sumpta, Jerusalem terrestris, populus legalis, Synagoga Judaica, qvia conveniunt in eo, qvòd generant servos.

Secundum Argumentum.

Si Agar non esset figuratè Sina, non serviret cum filiis suis, siue Iudeis, qui volunt esse sub lege. Servit autem cum Filiis suis; qvod proponit v. eod. ὁ λόγος δὲ μετὰ τῶν οἰκτικῶν αὐτῆς. Ubi sextus iterum, est supplendus per prius membrum, & Synagogam

goga Judaica, vel Jerusalem terrestris, describitur à suā mātre allegoricā, qvæ est Agar. Sicut enim Agar servum peperit, ita Synagoga Judaica, vel Jerusalem terrestris meros servos generat, qvi sunt Filii Agar, Filii ex Sina, filii Synagogæ Ju-dæicæ, populus legalis, qvia præsens Jerusalem vult sub lege esse, & ex lege justificari.

Hac brevi Analyſi positâ, addimus paucis, qvòd hic tex-tus, putà v. 25. c. IV. Ep. ad Gal, in quo Apost. res maximas paucis verbis tradit, Interpretes multos ita exercuerit, ut vix inveniatur locus, vel textus biblicus, in qvem invectæ sunt tot interpretationes, qvàm in prælentem versum 25. Vul-gata Versio hunc versum ita interpretatur. *Sina enim est Mons in Arabiâ, qui conjunctus est Jerusalem, servit cum Filiis suis;* Verùm in hac interpretatione (1) omittitur Subjectum τὸν οὐρανὸν Ἀγαρ (2) particula τῷ conjungitur cum prædicato Sina, qvæ erat conjungenda cum Subjecto (3) Verbum συστιχῶν ponit de situ, vel continuo tractu, qvo pertingit Sina in Ju-dæam (4) non facit discrimen inter Jerusalem terrestrem, & cœlestem vel spiritualem. Alii verba illa: τὸν οὐρανὸν Αγαρ, usqve ad verbum θελεύει, ponunt in parenthesi: Alii sine parenthesi verba illa legunt: Alii saltem hæc verba: τὸν οὐρανὸν Σινὰ ὡς οὐρανόν, in Parenthesi collocant, & veram constructionem turbant, & particulam adversativam ἤ̄ in textu bis positam, vel planè o-mittunt, vel etiam in illius locum substituunt particulam cau-salem τὸν, vel copulativam καὶ. Alii voces transponunt, & Jerufa-lem simpliciter nominant, sine additamento. Alii aliter hunc locum explicant, & duas Jerusalem in unam conflant, con-funduntq; unde sensus Textui conveniens elici nequit, red-diturq; obscurus, qvi in se est clarus.

Nobis autem ordo Contextus, Orationis consensus, & le-gitimus particularum usus, commentarius est optimus. Qvam-obrem simplicitati, qvæ semper est nativa, simpliciter in-

hæsimus, & retinuimus voces, sicut in textu stante atque inve-
niuntur, nullamq; vocem, vel particulam omisimus, sed in
sensu genuino ipsas voces, & particulas exposuimus, atque
ellipticum sensum, modo usitato, saltem ex ipso Contextu
supplevimus; Intolerabile enim est, aliquid tollere, vel omit-
tere, qvod ipse Sp. S. textui inseruit, vel addere, qvod ipse
Contextus non admittit. Non cogitate, inquit Philippus, mul-
tum prodeesse ad lucem, magnam illam molem commentariorum.
In illa mole & amplitudine amittitur simplicitas sententia.

Hactenus Apostolus egit de priori vel legali pactione, nunc
seqvitur Evangelica, præfigurata per historiam Saræ liberæ.
De hac ita loquitur: *Hæc autem, quæ sursum est Jerusalem, libe-
ra est, quæ est mater omnium nostrum.* Qvod

I. Proponit v. 26. ἡ ἡ ἀνατολὴ με, ἐλαύησε βόρη, ἥπις δὲ μῆ-
τρα πάντων ἡμῶν. Ubi describitur pactio Evangelica, vel Evan-
gelium propriè dictum de Messia incarnato, (α) à loco, ex quo
pactio Evangelica est promulgata. Quemadmodum enim ex
Sinâ data est pactio legalis; ita ex Sion, vel Jerusalemi, quæ sursum
est, pactio Evangelica est promulgata. Nam ibi cœpit Ecclesia
Christianâ, voce Evangelii de Messia exhibito. Vox ἀναγι-
tur hic non designat locum superiorem. Nam Ecclesia Fi-
delium, vel militans hic dicitur esse ἀνα, sursum non localiter,
sed spiritualiter: (β) à sublimitate rerum, quæ in pactione E-
vangelicâ, sive in Evangelio propriè dicto, tractantur. Nam
Ecclesia Christianâ hic dicitur sublimis Jerusalemi, à sublimi-
tate rerum spiritualium (γ) ab Objecto, qvod pii in Ecclesia
militante vehementi desiderio exspectant. Nam hi πάντες sa-
piunt, Col. III. 2, ipsorum πάλιτα μητροὶ est in cœlis, Phil. III. 20.
Non enim sunt de hoc mundo Joh. XVII. 14. 16; quare sum-
mo desiderio exspectant revelationem filiorum Dei, Rom.
VIII. 19. ut sint cum Christo Joh. XVII. 24. Pactiones enim &
loca, in quibus illæ factæ sunt, hic indifferenter accipiuntur. Nā
Jerusal-

Jerusalem terrestris sumitur pro fœdere legali, Jerusalem vero sublimis, pro fœdere Evangelico. Nam sicut *σύσιχα*, vel consentanea sunt Agar, Sina, pactio legalis, Jerusalem terrestris, quia generant servos; ita quoque *σύσιχα* vel consentanea sunt, Sara, Mons Sion, pactio Evangelica, Jerusalem, quæ sursum est, vel Jerusalem spiritualis. (d) ab adjuncto proprio, quod est libertas Christiana. Nam Jerusalem, quæ sursum est, vocatur libera, quia fruitur illâ libertate spirituali, quâ liberati sumus per Christum à servitute, & maledictione legis. Nam Christus pro nobis factus execratio, redemit nos à maledictione legis, Gal. III. 13. (e) à *Filiis suis*, Nam sublimis Jerusalem est *Mater omnium nostrum*. Sicut enim Agar vel Jerusalem terrestris, est *mater omnium servorum*, qui ex lege, vel Operibus volunt salvari; ita Sara, vel Jerusalem cœlestis, est *mater omnium fidelium*, vel *filiorum spiritualium*. Nam per Verbum Dei, semen illud immortale, 1. Pet. I. 23, gignit Filios Dei, ex Judæis & gentibus.

II. Probat libertatem filiorum Saræ ex effectu, quia lætantur lætitia spirituali, lætantur in Domino, quod Ap. illustrat vaticinio Esaiæ, quia scriptum est Es. LIV, 1. Exulta sterilis, quæ non paris, erumpere clama, quæ nō parturis, quia plures sunt filii desertæ, quam ejus, quæ habet Virum, quod propon. v. 27. Εὐφράτην σῆρε ἡ τίκλος πῆξος καὶ βόνος ἡ σύκη ὠδινώσῃ, ὅπις τὸλλα τὰ τίκλα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἡ τῆς ἐχθρῆς τὴν ἄρδεα. Ubi Jerusalem sublimis, vel Ecclesia militans, quæ fuit in principio N. T. dicitur sterilis & deserta, vel similis mulieri sterili & desertæ, (i) non simpliciter, quia nunquam fuit absq; suis filiis. Nam portæ inferorum non prævalebunt adversus illam; sed comparete, quando confertur cum Synagogâ Judaicâ, vel Jerusalem terrestri, quæ in principio N. T. fuit valde fœcunda, & propterea instar mulieris, quæ habet Virum, & multos filios, non autem liberos, & hæredes; sed servos, apud quos doctrina Evangelica de Christo

D. 3

erat

~~Agar extincta~~(²) Non a termino ad quem, quia sterili postea facta
est fecundissima; sed a termino a quo, quia in principio N.T.
paucos habuit filios, ut Zachariam, Hannam, Simeonem, Ma-
riam virginem, Josephum & paucos alios. Hanc sterilem Ec-
clesiam Esaias, in Spiritu prævidens fecunditatem Ecclesiae
Christianæ N.T., hortatur ad lætitiam spiritualem, cuius *cau-
sa imputativa est* multitudine filiorum Jerusalem sublimis, vel Ec-
clesiae Christianæ N.T. Hæc enim per clamorem Apostolo-
rum in universo mundo, ita crevit, ut numerum filiorum Je-
rusalem terrestris, vel Synagogæ Judaicæ, longissimè supera-
verit, cum non tantum gentes, idolis & Ethnicismo relicto, sed
etiam Judæi, Jerusalem terrestri desertâ, Hierosolymæ spi-
rituali, vel Ecclesiae Christianæ, sese frequentissimè associarint.
Ipse *Filius Dei* clamavit in templo Hierosolymitano, & in terrâ
Judæorum, Johannes Baptista clamavit in deserto: *Ego sum
vox clamantis in deserto,* Petrus apud Judæos, Paulus apud
gentes, Reliqui Apostoli passim clamarunt in variis locis. Hodie
vero clamant Verbi Ministri & Doctores Ecclesiae, ut multipli-
centur Filii Jerusalem sublimis, filii Saræ liberæ. De hac fœcun-
ditate Ecclesiae Christianæ N.T., vel filiorum Saræ, Johannes in
Apocalypsi, c. VII. 9. seqq. loquitur.

Allegoricâ interpretatione historiæ de Agar & Sarâ absolu-
tâ, Apostolus, per Apostrophen, a Judaizantibus, (qui volebant
esse sub lege; per historiam autem de Agar & Sarâ, ejusqvæ alle-
goricâ interpretatione ita erant convicti, ut nihil contra illam
excipere, vel opponere potuerint) sese iterum convertit ad Ga-
batas, & ex allegoricâ interpretatione, seq. m. argumentatur.

*Galatæ Credentes non sunt servi, non filii Ager,
Non filii Jerusalem terrestris, vel ex Monte Sina;
Sed secundum Isaac, promissionis Filii.*

*E. Galatæ Credentes non sunt sub lege, vel servitute legali; sed
sub promissione gratuitâ vel Evangelicâ.*

*Antec: proponit, & probat suo, omniumqvæ Fidelium Ga-
latarum,*

latarum exemplo. Nam filii Agar sunt servi, Nos vero, inquit v. 28, fratres, secundum Isaac, promissionis Filiis sumus. Ήμες δέ, ἀδελφοί, κατὰ σαὰκ, επαγγελίας πάκια στέμμα.

Conseq. probatur. Nam Ismael fuit typus omnium, quos pactio legalis, vel Jerusalem terrestris, ad servitutem generat; Isaac vero fuit typus omnium, quos pactio Evangelica, vel Jerusalem sublimis, generat filios, & haeredes ad libertatem. Nam filius Saræ, pactio Evangelica, Jerusalem sublimis, sunt οὐσια, affinia, vel consentanea. Qui igitur sub lege volunt esse, vel ex lege justificari, illi sunt servi, illi sunt ex monte Sina, illi sunt Filii Agar, & terrestris Jerusalem; Qui vero sunt sub gratia, vel promissionis Evangelicæ filii, illi sunt liberi & haeredes, illi accipiunt haereditatem cœlestem, non ex lege, sed ex Evangelio, neque ex lege & Evangelio simul, sicut Apost. docuit c. III. multis argumentis. Bona opera igitur non sunt necessaria ad salutem. Hæc est summa eorum, quæ Paulus per allegoriam probavit.

OBJECTIO VIII.

Nos Galatae fideles, propter veritatis Evangelicæ agnitionem, multis afflictionibus, & acerbis persecutionibus sumus obnoxii.

E. Nos Galatae fideles non sumus secundum Isaac, vel exemplo Isaaci, promissionis Filii.

Antec. probatur. Nam falsi Doctores, & ipsorum asseclæ, valde in nos fæviunt, propterea, quod ipsis ad stipulari, atque eorum doctrinam approbare, & admittere nolumus.

Conseq. probatur. Nam filii promissionis in cruce, & persecutionibus a Deo defenduntur; Nos autem in nostris acerbis afflictionibus, habemus pro vilissimis, & abjectissimis hominibus. Nos Deus non benignè, & paternè curat, & respicit.

Resp. Apostolus argumentum invertendo:

Vos Galatae fideles, propter agnitionem veritatis Evangelicæ, multis persecutionibus, & afflictionibus, estis obnoxii

E. Vos

E. Vos Galatae fideles estis secundum Isaac promissionis Filii.
Conseq. prob. Nam si non essetis secundum Isaac promissio-
nis filii, non essetis propter veritatis Evangelicæ agnitionem,
multis persecutionibus, & afflictionibus obnoxii; Sed quem-
admodum tunc, i. e. in V. T, is, qui secundum carnem genitus e-
rat, absque promissione p̄eēunte, persequebatur eum, qui natus
erat secundum Spiritum; ita &nunc, i. e. in N. T. qui secundum
carnem sunt, persequuntur filios Dei, qui sunt secundum Spiritum,
quod proponit v. 29. partim implicitè, partim explicitè. οὐτεπέρ πάπι ὁ κατὰ σάρκα γεννθεὶς, ἴδιαι τὸν καὶ πνεῦμα· ἔτω καὶ
πῦ. Ilbi πνεῦμα significat promissionem gratuitam, fide ac-
ceptam, & opponitur generationi carnali; describiturq̄e
sors, & conditio fidelium, in hujus miserrimæ vitæ curricu-
lo, de quâ passim scriptura V. & N. T. abundè loquitur. Nam
afflictiones, qvas patienter sustinemus, propter vocationem
nostram, & veritatis Evangelicæ confessionem, serviunt glo-
riæ Dei, & prosunt Ecclesiæ. Ita enim Deus ordinavit, ut ve-
rè credentes in cruce exerceantur, atq;e in illâ crescat fides,
invocatio, & novitas vitæ. Nam afflictiones nos stimulant,
ut dovoto, & humili pectore quotidie accedamus ad thro-
num divinæ majestatis, & Dei mirandum auxilium pio de-
siderio exspectemus. Carni qvidem afflictiones adferunt
passionem, Spiritui autem gaudiū, qvia vertuntur tandem
in gaudium. Nam momentanea levitas afflictionis nostræ,
excellentis gloriae pondus eternum preparat nobis, qui non specta-
musea, q;e conspiciuntur. Nam, q;e conspiciuntur, temporanea
sunt, q;e autem non conspiciuntur, eterna sunt 2. Cor. IV. 17. 18.
Nemo igitur cogitet, piorum calamitates, & afflictiones es-
se signa abjectionis à facie Dei. Nam ita Deus ordinavit, ut
per multas afflictiones ingrediamur Regnum Dei, Act. XIV. 22.
Quos enim præscivit illos quoq;e præfinivit, conformes imaginis
Christi, Rom. VIII. 29. Illi autem, qui nos persequuntur, ob
verita-

veritatis Evangelicæ defensionem; non sunt fratres Isaaci,
filii Saræ, atqve filii Jerusalem spiritualis; sed fratres Ismaelis,
Filii Agar ancillæ, filii Jerusalem terrestris, & tenebris spiritu-
alibus adeo sunt involuti, ut non videant, neqve perpendant,
Christum, iñvitis Diabolis & organis Diaboli, sua membra ser-
vare, defendere, & custodire. O miseram sortem illorum ho-
minum! Nam hæc ætas citò transit, mox seqvitur æternitas,
medio, & fine carens.

Vox latini Poëtæ est: *Væ tibi Causidice: hæc verò vox est
humana; Dei autem omnipotentis vox est Jerem. XXII. v. 13.
Wehe demselben Der seinen Nächsten umbsonst arbeiten lässt und
giebt ihm seinen Lohn nicht. Hæc vox divina extra omnem con-
troversiam, & nemine contradicente, infallibiliter vera est.
Nam Christus, qui est ipsa veritas, dicit, Matih. XXIV. v. 35. Cœ-
lum & terra præteribunt; verba autem mea non præteribunt.
Quid autem potest esse tristius? quid terribilius? quid deni-
que miseriū illâ divinâ comminatione: VÆ ILLI?
Quem autem illud VÆ tangat Cordisscrutator, cui omnia
sunt præsentia, certissimè novit. VÆ autem aliud est
temporale; aliud est æternum; utrumqve manet illos, qui
proximum acerbis persecutionibus vexant, atqve perturbant;
non autem in tempore gratiæ verè resipiscant, neqve dolent
seriò, qvòd conscientiam suam peccatis mortalibus graviter
sauciarint. Ubi enim non est peccati seria agnitus, ibi qvo-
que non est peccati remissio. Causa istius VÆ, vel divinæ
comminationis, nobis aperte indicat Jacobus Apostolus. Is
Cap. V. v. 4. & 6. dicit, qvod merces detenta laborum sit pec-
catum in cœlum clamitans, & condemnet, & occidat justum
injusto non obstantem. Qvamobrem hujus horrendi pec-
cati Autores Jacobus Cap. eodem v. 1. seqq ita severè alloqui-
tur: *O divites, esultate & flete, propter dolores, qui veniunt super
vos. Divitiae enim resire corrupta sunt, & vestimenta velra atio-**

E

acis

meis sunt corrossa. Aurum vestrum & argentum corruptum est; & corruptio eorum testabitur contrarios, & exedet carnes vestras velut ignis; tesaurum concessisti vobis in dies ultimos. Ecce merces operariorum clamat &c.

Absolum enim est, & Christiano indignum, mercedem laboranti debitam denegare. *Quis enim militat propriis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructibus eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?* Nunquid, ait Apostolus, tanquam filius hominis hoc dico? Ecce, etiam lex hæc dicit: *Scriptum est enim in ipsa lege Mosis: Non obturabis os bovi trituranti.* Propter nos hoc scriptum est. Nam sub spe debet is, qui arat, arare, & spei suæ particeps esse. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos vestra carnalia metamus? Ita docet Paulus Apostolus. *1. Cor. IX. v. 7. 8. 9. 10. 11, & v. 14.* addit: *ita enim Dominus noster mandavit, ut, qui ipsius Evangelium prædicant, ex Evangelio ejus vivant.*

Seniores, ait idem Apostolus *1. Tim. V. v. 17. 18.* qui bene se gerunt, honore dupli digni sunt, maxime ii, qui laborant in sermone, & doctrinâ. Dicit namque Scriptura: *Ne occludas os labiis in triturâ, nam dignus est operarius mercede suâ.* Sic Scriptura loquitur, quæ debebat esse lumen semitæ nostræ, & lucerna pedibus nostris, & ex quâ debebamus sollicitè probare juxta Pauli seriam adhortationem *Rom. XII. v. 1. 2. & 3,* quænam sit Dei bona accepta & perfecta voluntas. Qvis autem hodie ea curat, quæ Scriptura dicit? Omiseram sortem istius ætatis, & temporis, in quod nos incidimus! Deus misereatur nostri, & convertat illos, qui scire nolunt, in quo statu versentur. Homines sunt multi in Ecclesiâ visibili, paucissimi autem in illâ inveniuntur fratres spirituales in hac mundi senectâ: Christus dicit *Joh. XIV. v. 23.* qui me diligit, sermonem meum servabit. Et *Johannes I. Epist. Cap. III. v. 24.* Qui servat mandata ejus, in eo habitat, & ipse in eo. Qvis autem hodie ser-

vat

vat sermonem Christi? Ubi observantur illæ salutares regulæ, qvas Christus nobis præscripsit, non saltem, ut legantur, & externe audiantur, sed, ut à qvôvis Christiano, sive is sit Clericus, sive Laicus, in timore & tremore observentur. Johannes dicit loco anteà citato v. 13. 14, & 16. *Ne miremini fratres mei, si vos odit mundus. Nos scimus, quod ex morte, ad vitam translati simus. Nos debemus pro fratribus animas nostras dare:* Ubi autem inveniuntur illi fratres hodie, qui fratri injusta, & iniqua patienti, pio Zelo in Dei gloriam, & Ecclesiæ salutē subveniunt. Qui autem non diligit fratrem, manet in morte. I. Joh. III, 14.

OBJECTIO IX.

Galatae credentes nolunt esse sub lege, vel ex lege justificari & salvare.

E. Galatae Credentes non sunt filii Th̄eredes.

Antecedens probatur, qvia volunt esse promissionis filii, & ex solo Evangelio justificari, & salvare. Conseqv. probatur. Nam ita docent apud Galatas Viri è Synagoga Judaicâ, Viri magnâ auctoritate.

Resp. I. Ad Conseqv. Negando. Non enim queritur, qvid dicant viri è Synagoga Judaicâ, vel è Jerusalem terrestri, filii Agar, filii ex monte Sinai; sed queritur, qvid dicat Scriptura: hæc dicit Genes. XXI. v. 10. *Ejice ancillam, & filium eius Ismaëlem, ne quicquam enim beres erit filius ancille cum filio libere.* Qvod proponit v. 30. ἀλλὰ τι λέγεται γέροντι; ἐκβαλεῖν τὸν αὐδίσκην, καὶ πὺν ὃν αὐτῆς ἡ γέρου μὴ κληρονομήσει τὸν τῆς παιδίσκης μετὰ τὴν οὐκ εἰλευθέρης. Ubi Apostolus docet, qvòd principium cognoscendi, è quo in timore Domini, Spiritus Sancti gratiâ, de rebus fidei judicandum est, non sit auctoritas humana, vel illorum, qui plurimum pollut ingenio, eloquentiâ, & aliis donis; sed sola scriptura. Non enim queritur, qvid dicat hic, vel ille, qui pluris aestimat pecuniam, quam doctrinæ cœlestis veritatem, contra illud Pauli Philipp. IV. v. 8, & 9.

Ez

sed

Sed quid dicat Scriptura. Hæc unicè est consulenda in doctrinâ fidei. Ex hac respondendum est ad qvæstiones Theologicas. Secus facientes sunt filii Agar, sunt filii ex monte Sina, sunt filii Jerusalem terrestris. Qvod si rectius perpendent mortales, non tam prompti essent in judicando de rebus spiritualibus; neque tot judicia sinistra, & temeraria contra expressum Christi mandatum apud Nos quoq; audirentur de rebus theologicis. Qyomodo enim qvis potest judicare sine Scripturâ de eo, qvod non intelligit? Berrhoënses quotidianie scrutabantur tempore Apostolorum Scripturam, utrum ea ita sese haberent, qvæ Paulus ipsis annunciatet Act. XVII. v. II. Qvis autem nostris temporibus, ex amore veritatis divinæ, & suæ salutis Berrhoënses imitatur?

II. Argumentum falsorum Doctorum invertendo, & sequenti modo ex præcedentibus colligendo, & concludendo;

Galatae credentes nolunt esse sub lege, cum falsis Doctoribus, eorumque vocem audire; sed volunt esse sub gratiâ, & filii promissionis.

E. Galatae credentes non sunt filii ancillæ; sed liberae, & per promissionem Evangelicam veri filii, & heredes futuræ gloriae. Consequens proponit, & probat suo, & fratrum spiritualium testimonio, Ergo Nos, frates mei, non sumus filii ancillæ; sed filii liberae, qvod proponit v. ultimo. Καὶ ἀδελφοί, ὡς ἵστηται τικνία, ἀλλὰ τῆς ἀλευθερείας. Ubi Apostolus Galatas Credentes erigit, & consolatur, ut in afflictionibus, & persecutionibus, quas sustinent, ob veritatis Evangelicæ confessionem, sint bono animo. Quemadmodum enim Isaacus, quem Ismael persecutus est, factus est hæres paternorum bonorum, per promissionem; ita quoque omnes verè credentes, quos filii Agar persequuntur, sunt filii liberæ, & per promissionem gratuitam heredes bonorum cœlestium,

¶S) o (S

Coll. obs. A

158. 3